
UDC 33.378

JEL classification: I23, I25, O15, O32, I21, I28.

DOI: 10.35774/visnyk2024.02.027

Сергій СОЛОДОВНИКОВ,

науковий співробітник, кафедра маркетингу,
Сумський державний університет,
вул. Харківська 116, м. Суми, 40007, Україна,
e-mail: s.solodovnikov@finance.sumdu.edu.ua
ORCID ID: 0009-0007-0822-098X

Вадим ЛЕБІДЬ,

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник, кафедра маркетингу,
Сумський державний університет,
вул. Харківська 116, м. Суми, 40007, Україна,
e-mail: info@kmm.sumdu.edu.ua
ORCID ID: 0009-0007-0822-098X

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Солодовніков С., Лебідь В. Конкурентоспроможність національної економіки: роль ефективності системи вищої освіти. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 1. С. 27–41. DOI: 10.35774/visnyk2024.02.027

Solodovnikov, S., Lebid, V. (2024). Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: rol efektyvnosti systemy vyshchoi osvity [Competitiveness of the national economy: the role of efficiency of the higher education system]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 27-41. DOI: 10.35774/visnyk2024.02.027

Анотація.

Вступ. Людський капітал – основа конкурентоспроможної країни. Країни з меншим фінансовим капіталом мають менше коштів і можливостей витратити на ефективну вищу освіту, що зумовлює вплив людського капіталу до країн із високим рівнем конкурентоспроможності, зокрема з показником більшого ВВП на душу населення. В рамках діяльності Світового банку розраховується індекс людського капіталу, що є частиною Human Capital Project та має значення від 0 до 1, де чим більше значення, тим кращий показник. Для України, за даними Світового банку даних, такий показник сягає значення у 0,6, що відповідає рівню таких країн як Албанія, Боснія та Герцоговина, Болгарія, Косово, та Молдова. Для сусідніх країн-членів Європейського союзу значення рівне 0,7, а саме для: Польщі, Словаччини, та Румунії.

© Сергій Солодовніков, Вадим Лебідь, 2024.

ЗВО навчає частину населення, а її освітня діяльність збільшує людський капітал. Так само дослідницька та трансферна діяльність ЗВО генерує наукові та технологічні знання, які приводять до економічного зростання, зокрема збільшення ВВП.

Мета дослідження. Мета дослідження – визначення ролі системи вищої освіти у впливі на конкурентоспроможність національної економіки.

Методи. Дослідження базується на відкритих даних Світового банку, Організації економічної співпраці та розвитку.

Результати. Результатами дослідження є визначення впливу фінансування вищої освіти на конкурентоспроможність держави. Зокрема, після аналізу ВВП Європейських країн та основних індексів, які враховують освітню діяльність та або її результати, стає очевидним, що країни з вищим реальним обсягом фінансування вищої освіти демонструють вищі показники у рейтингах ключових індексів, таких як інтелектуального капіталу та людського розвитку. Це забезпечує їм потенціал для подальшого економічного зростання. Інвестування у вищу освіту прямо впливає на підвищення ВВП та показників доходів на душу населення, тож країни, які інвестують більше у вищу освіту, мають кращі перспективи для підвищення ВВП та показників доходів на душу населення.

Перспективи. Перспективами подальших досліджень є визначення напрямів фінансування вищої освіти з метою визначення ефективної відсоткової ставки у відношенні до ВВП, для країн, які мають низький ВВП. Визначення реального розміру фінансування на одного здобувача вищої освіти, який здатний забезпечити можливість повернення інвестицій у країну, повернення інтелектуального капіталу та зменшення відпливу мізків, розвитку нових технологій та забезпечення економічного зростання.

Ключові слова: конкурентоспроможність, національна економіка, ефективність, вища освіта, людський капітал, глобальна конкуренція, інновації, економічне зростання, управління освітніми ресурсами, політика вищої освіти, наукова діяльність, Індекс людського капіталу, система освіти.

Формули: 0, **Рис.:** 5, **табл.:** 4, **бібл.:** 16.

Serhii SOLODOVNIKOV,

Researcher, Department of marketing,
Sumy State University,
116 Kharkivska street, Sumy, 40007, Ukraine,
e-mail: s.solodovnikov@finance.sumdu.edu.ua
ORCID ID: 0009-0007-0822-098X

Vadim LEBID,

PhD (Economics), Senior Researcher,
Department of marketing, Sumy State University,
116 Kharkivska street, Sumy, 40007, Ukraine,
e-mail: info@kmm.sumdu.edu.ua

PROBLEMS OF INTENSIFICATION OF BANK LENDING TO THE REAL SECTOR OF THE ECONOMY IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Abstract.

Introduction. Human capital is the backbone of a competitive country. Countries with less financial capital have less money and opportunities to spend on effective higher education, thus provoking an outflow of human capital to countries with a high level of competitiveness, particularly with a higher GDP per capita. The World Bank calculates the Human Capital Index, which is part of the Human Capital Project and has a value from 0 to 1, where the higher the value, the better the indicator. For Ukraine, according to the World Bank, this index reaches a value of 0.6, which corresponds to the level of such European countries as Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Kosovo, and Moldova. The value for the neighbouring EU member states is 0.7 for Poland, Slovakia, and Romania.

HEIs educate a part of the population, and their educational activities increase human capital. Likewise, research and transfer activities of HEIs generate scientific and technological knowledge that leads to economic growth, including an increase in GDP.

Purpose. The study aims to illustrate the role of the higher education system in influencing macroeconomic indicators of the country's stability.

Methods. The study is based on open data from the World Bank and the Organization for Economic Co-operation and Development.

Results. The study's results are to determine the impact of higher education funding on the state's competitiveness. In particular, after analyzing the GDP of European countries and the main indices that consider educational activities and their results, it becomes obvious that countries with higher real funding of higher education demonstrate higher performance in the rankings of key indices, such as intellectual capital and human development. This provides them with the potential for further economic growth. Investing in higher education directly impacts increasing GDP and per capita income, so countries that invest more in higher education have better prospects for increasing GDP and per capita income.

Prospects. Prospects for further research are to identify areas of higher education financing to determine the effective interest rate in relation to GDP for countries with low GDP. Determining the real amount of funding per higher education student can provide opportunities to attract investment in the country, return intellectual capital, reduce brain drain, develop new technologies, and ensure economic growth.

Keywords: Competitiveness, National economy, Efficiency, Higher Education, Human capital, Global competition, Innovations, Economic growth, Management of educational resources, Policy of higher education, Research activity, Human capital index, Education system.

Formulas: 0, fig.: 5; tabl.: 4, bibl.: 16.

JEL classification: I23, I25, O15, O32, I21, I28.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема конкурентоспроможності національної економіки в сучасному світі стає все більш актуальною і комплексною. Одним із ключових чинників, що впливає на конкурентоспроможність країни, є ефективність системи вищої освіти. Рівень підготовки кваліфікованих кадрів, їхні

знання, навички та іноваційність мають прямий вплив на здатність країни конкурувати на міжнародному ринку, забезпечуючи стає економічне зростання та розвиток. Ефективність системи вищої освіти визначається її здатністю надавати якісні знання та навички, необхідні для пристосування до швидко змінного економічного середовища та викликів четвертої промислової революції. В Україні постійно постає проблема рівня фінансування ЗВО, та яким воно мало би бути. Недоліки у системі вищої освіти можуть призвести до зниження конкурентоспроможності країни на міжнародній арені, ускладнюючи її можливості привернення інвестицій, розвитку нових технологій та збереження економічного зростання. Тому необхідно обґрунтувати забезпечення зростання чи спадання обсягів фінансування вищої освіти як у грошовому, так і в відсотковому співвідношенні до одного з основних макроекономічних показників, зокрема ВВП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика за вказаною темою доволі обмежено розкрита, але має тенденцію до зростання інтересу до впливу вищої освіти на ВВП країн з 2006 р., що відображено на рис. 1.

Результати дослідження публікаційної активності з питань розвитку ЗВО та їхнього впливу на конкурентоспроможність національної економіки свідчать про поступове нарощування інтересу науковців до вивчення вказаної проблематики (рис. 1).

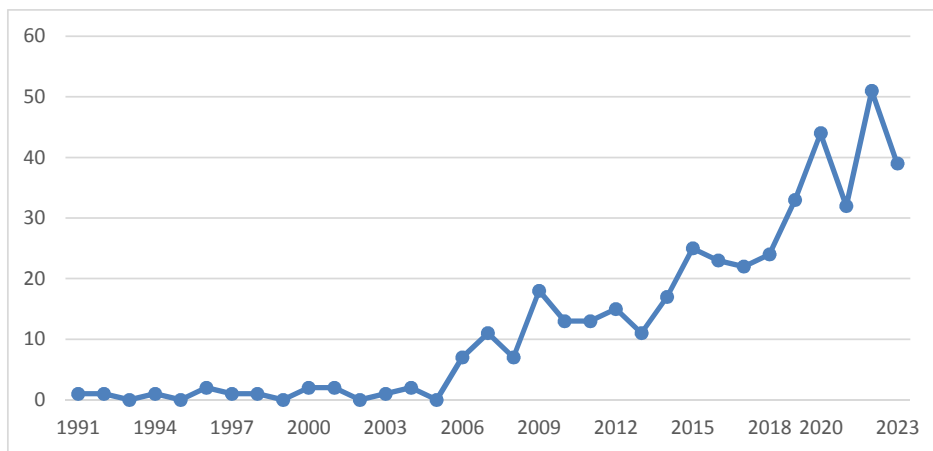

Рис. 1. Динаміка кількості наукових праць щодо визначення ролі ЗВО у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки (за даними БД Scopus)

Джерело: розроблено авторами.

Дослідники (Йосé М. Пастор, Сарлос Пераїта, Лорензо Серрано, Ангел Солер 2018) довели, що завдяки існуванню ЗВО збільшується технологічний капітал, а також використовується праця та її якість. У своєму дослідженні науковці оцінили позитивні ефекти вищої освіти на рівні виробництва та доходу на душу населення для 28 країн Європейського Союзу, в період з 2000 по 2015 рр. Для цього було оцінено контрфактичний сценарій, за якого ЗВО не існувало би. У такому альтернативному сценарії без випускників та науково-дослідних розробок ЗВО вплив вищої освіти досягається шляхом порівняння його з контрфактичним сценарієм з точки зору

відмінностей у використанні людського капіталу та технологічного капіталу, а також у ВВП на душу населення та темпах економічного зростання. Для розрахунку внеску ВНЗ в економічне зростання в країнах Європи (ЄС) дослідники використали методологію обліку зростання, яка дає змогу розбити економічне зростання економік на внески, що відповідають кожному фактору виробництва, а також на технічний прогрес або загальну факторну продуктивність. Дослідники довели вплив ЗВО на технологічний капітал і використовувані фонди людського капіталу дійсно значно зростають, а отже, збільшується відносний рівень ВВП на душу населення різних країн у певний момент часу. Застосовуючи методи обліку зростання, внесок кожного ресурсу може бути оцінений через різницю в рівнях випуску або випуску на душу населення між двома періодами. Ці порівняння можна провести між двома різними сценаріями для однієї економіки. Отримані результати засвідчили, що вища освіта сприяла б частковому пом'якшенню негативного впливу кризи на загальне економічне зростання в Європі (ЄС). Оціночний вплив вищої освіти, що надається ЗВО, на ВВП на душу населення у 28 країнах Європи (ЄС) у 2015 р. значний і становить близько 11% для всього Європейського Союзу-28. Внесок людського капіталу буде дещо вищим, ніж внесок через технологічний капітал, але обидва актуальні. Отримані результати вказують на те, що діяльність ЗВО є значним джерелом зростання в європейських економіках (ЄС), що сприяє пом'якшенню негативних наслідків кризових періодів в Європейському союзі.

Основна ідея дослідження Судманта (2009) полягає в тому, що економічний вплив ЗВО відрізняється від впливу інших організацій, оскільки, окрім «статичного впливу» на економіку, університети також мають «динамічний вплив», який підвищує продуктивність праці. Результати дослідження (Торбен Счуберт, Неннінг Кролл, 2016) підтверджують необхідність постійної фінансової підтримки ЗВО як рушія економічного зростання країни в довгостроковій перспективі. У роботі емпірично демонструється вигреш багатьох регіонів від розширення діяльності ЗВО. З політичної точки зору це важливо, оскільки демонструє, що регіональні переваги, які отримують сусідні регіони, в середньому ЗВО, набагато вищі, ніж недоліки, від яких вони можуть постраждати через концентрацію діяльності в інших регіонах. По-третє, згідно з результатами, зокрема в технологічно сильних регіонах та регіонах з добре налагодженою взаємодією з компаніями роблять позитивний внесок в економічний добробут. Це й означає, що, принаймні в короткостроковій перспективі здатність регіону отримувати вигоду від діяльності ЗВО значною мірою залежить від регіонального бізнес-середовища. Отже, використання інвестицій у ЗВО як інструменту регіонального розвитку буде особливо ефективним в успішних регіонах, водночас у менш розвинених регіонах, яким бракує мереж і технологічних активів, може бути менш ефективним. Це означає, що розміщення ЗВО у депресивному регіоні скоріш за все не окупиться в короткостроковій перспективі, хоча цілком може бути окупним у довгостроковій перспективі.

Відповідно до статистичних звітів витрати на освіту коливаються від 3% в Японії до 6,1% в Ізраїлі. В Україні цей показник становить 5,3%, що є одним із найвищих порівняно з розглянутими країнами. Водночас достатність значення показника визначена ст. 78 Закону України «Про освіту», згідно з якою держава передбачала видатки на освіту в обсязі не менш як 7% валового внутрішнього продукту. Доцільність

цієї норми дискусійна, оскільки серед розглянутих немає країн, де обсяг фінансування освіти становить 7%, хоча ВВП на душу населення в рази перевищує український. Найпростіше перевірити тезу про причинно-наслідковий зв'язок між рівнем економічного розвитку та фінансуванням освіти (Антонюк (2017) [2]), що полягає у використанні коефіцієнта кореляції. Виявлено слабку кореляцію між ВВП на душу населення та витратами на освіту у відсотках до ВВП ($R=-0,02$). Відповідно, частка державних коштів, що витрачаються на освіту, визначається бюджетною політикою і не залежить від ВВП країни [11–16].

Українські науковці (Григораш О., Бочаров Д., Бондар А., Журавка О., Мордань Є., & Тесленко Т., 2022) у довели, що результати діяльності уряду (держави) майже завжди перевищують витрати, а отже, обсяг зростання ВВП на одного працівника з вищою освітою завжди перевищує витрати на ЗВО в розрахунку на одного студента. У своїх порівняннях науковці визначили диспропорції за результатами та витратами на окремого абітурієнта. Витрати на вищу освіту перевищують вигоди від неї (вищу заробітну плату) в таких країнах: Ірландії, Латвії, США, Чилі, Україні та Чилі. Пов'язують це з високою вартістю освіти в Чилі, Ірландії та США, яка перевищує в цих країнах 10 тис. дол. США. В оплаті праці між кваліфікованим і некваліфікованим персоналом Латвії та України, де відносно низька вартість освіти, прослідковують незначну різницю (не перевищує вартості навчання). Досліджувані країни мають різний рівень соціально-економічного розвитку: у країнах з низьким рівнем (ВВП на душу населення в Чилі – 15,8 тис. дол. США, Латвії – 17,9 тис. дол. США, Україні – 3,1 тис. дол. США) рівень кваліфікації не дає суттєвих переваг в оплаті праці, і навпаки, в країнах з високим рівнем (ВВП на душу населення в Ірландії – 79,1 тис. дол. США, США – 62,8 тис. дол. США) інвестиції у вищу освіту гарантують підвищення заробітної плати.

Мета дослідження. Систематизація наукового доробку з визначення ролі ЗВО у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки засвідчила про відсутність єдиного підходу щодо визначення ролі ЗВО у розвитку національної економіки. З огляду на це метою цього дослідження є обґрунтування ролі ЗВО у підвищенні конкурентоспроможності країни. Вчені по-різному визначають забезпечення макроекономічної стабільності національних економік, зокрема впливу системи вищої освіти. Тому мета дослідження – проілюструвати роль системи вищої освіти у впливі на макроекономічні показники стабільності країни.

Виклад основного матеріалу. Країни мають власні моделі фінансування і формування своїх ЗВО, які готують висококваліфікованих та ефективних спеціалістів для їхніх економік. Перед розглядом фінансування закладів вищої освіти (ЗВО) важливо звернутися до аналізу економічних можливостей країн. З огляду на це, країни з вищим ВВП мають більше фінансових ресурсів для стимулювання розвитку ЗВО, що є основою формування високоякісного людського капіталу. Так, Німеччина, Франція та Італія входять до трьох країн-лідерів за обсягами ВВП у 2022 р. (рис. 2).

Країни мають різні підходи до підтримки студентів, від безкоштовного навчання за рахунок державних бюджетів, або бюджетів громад, до грантових моделей підтримки студентів – за їх досягнення у навчанні з повним або частковим покриттям вартості. Все частіше розвинені країни змінюють підходи з прямого фінансування вищої освіти,

до моделі «гроші йдуть за студентом», тим самим створюючи ефективну конкуренцію серед ЗВО за студента. До моделі «гроші йдуть за студентом» повноцінно планує перейти уряд України, що розширює коло студентів, які отримують державну підтримку. В Україні на Вищу освіту витрачається в близько 6% ВВП, водночас у країнах ЄС у середньому цей показник становить 4,7% ВВП. Менше 4% ВВП витрачалося в Італії (3,9%), Румунії (3,6%) та Болгарії (3,9%), водночас 6,0% і більше – в Естонії (6,0%), Бельгії (6,2%), Данії (6,3%) та Швеції (6,9%).

Щодо частки державних витрат на освіту в загальних державних видатках – на одному полюсі перебуває Естонія (15,5%) та Латвія (15,0%), де державні витрати на освіту становили понад 15% загальних державних видатків, а на іншому полюсі – країни, в яких менше 10% загальних державних видатків спрямовується на освіту: Італія (8,0%), Греція (8,3%), Іспанія та Франція (по 9,5%), Німеччина (9,6%), Словаччина (9,8%) та Австрія (9,9%).

На рис. 2 зображено країни ЄС за спаданням ВВП загального, вираженого у поточних цінах у доларах США.

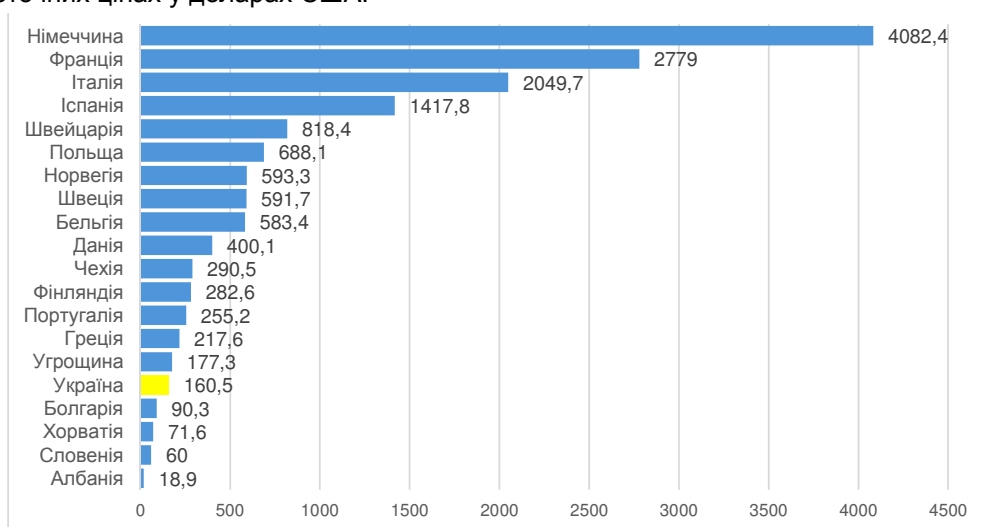

Рис. 2. Країни Європи за спаданням ВВП (у поточних цінах, млрд дол. США) у 2022 р.

Джерело: розроблено авторами.

За показником ВВП на душу населення рейтинг країн Європи відображено у табл. 1. Відповідно до статистичних звітів найнижче значення ВВП на душу населення зафіксовано в Україні, відповідно Болгарія, Хорватія, Словенія, Албанія мають кращі показники, ніж Україна, і відповідно нижче навантаження на держаний бюджет країн.

Таблиця 1

ВВП на душу населення в європейських країнах у 2023 р.

Країна	ВВП на душу населення	Країна	ВВП на душу населення
Люксембург	83 320	Мальта	25 160

продовження таблиці 1

Ірландія	72 390	Словенія	22 090
Норвегія	71 890	Португалія	19 710
Швейцарія	63 490	Греція	19 150
Данія	52 230	Чехія	18 330
Швеція	45 860	Словаччина	16 400
Нідерланди	43 420	Естонія	15 370
Ісландія	39 540	Литва	14 840
Австрія	37 430	Польща	14 700
Бельгія	37 260	Угорщина	14 360
Фінляндія	36 980	Латвія	13 220
Німеччина	35 590	Румунія	10 250
Франція	33 290	Болгарія	7 850
Кіпр	27 720	Сербія	6 430
Іспанія	25 210	Україна	4 534

Джерело: розроблено авторами.

Сучасне розуміння ефективності ЗВО оцінюється через участь університетів у провідних рейтингах світу, зокрема на рис. 3 відображено за рейтингом QS.

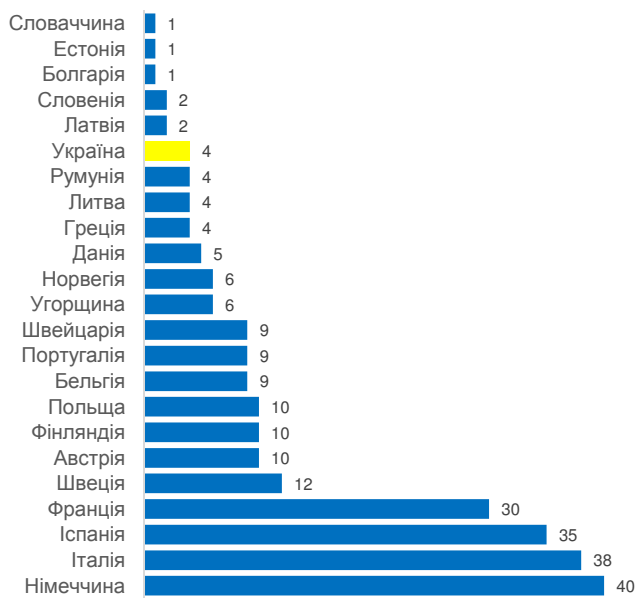

Рис. 3. Кількість університетів в європейських країнах, які входять до TOP-1000 QS Sustainability Rankings у 2024 р.

Джерело: розроблено авторами.

Відповідно до рис. 3 Україна має 4 визнаних світовою спільнотою ЗВО незалежним рейтинговим агентством QS, що входять до 1000 лідерів університетів у світі. Також кількість таких університетів відповідає до рівня рейтингу як валового ВВП, та і ВВП на душу населення в країнах Європи.

За рівнем фінансування витрат на освіту Україна займає лідируючі позиції серед країн Європи. Хоча варто зазначити, що в грошовому вираженні ця сума значно нижча, якщо порівняти з іншими країнами.

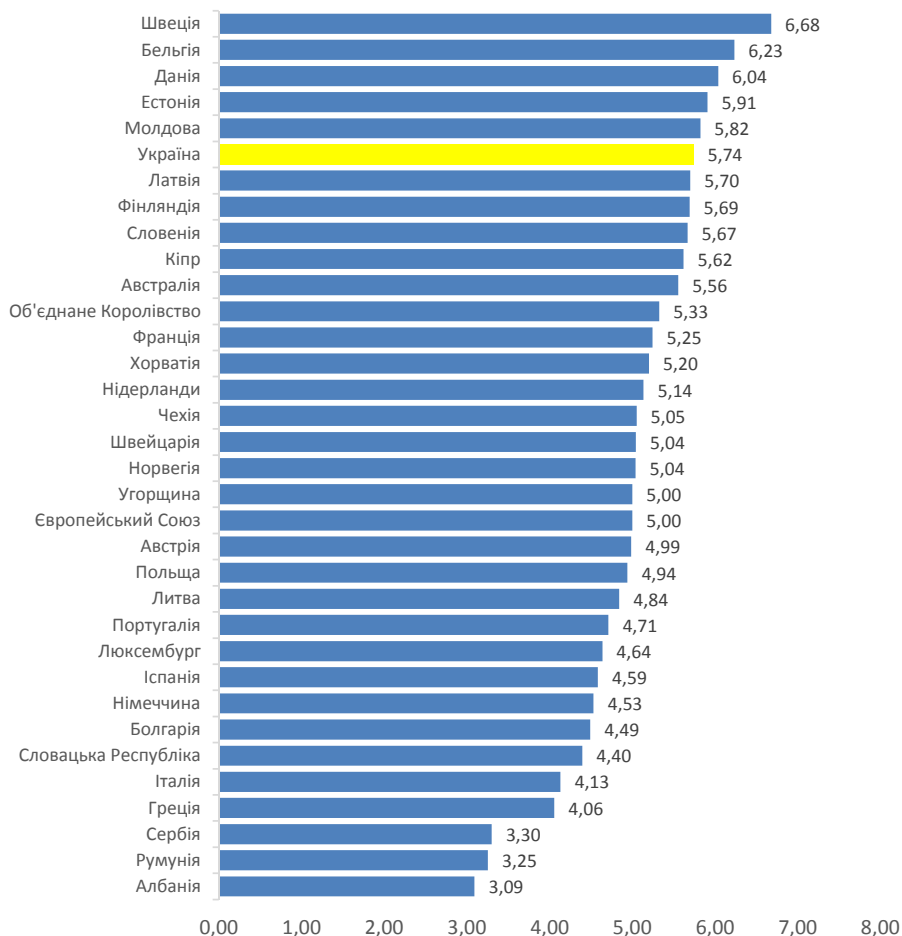

Рис. 4. Відсоток витрат на освіту у відношенні до ВВП (станом на 2020 р., за даними світового банку)

Джерело: розроблено авторами.

Незважаючи на присутність Українських університетів у провідному світовому рейтингу ЗВО від QS, та значно вищий середнього відсоток фінансування освіти до ВВП, за індексом інтелектуального капіталу Україна посідає 77 сходинку, що відображено у табл. 2. Відповідно до статистичних даних, наведених у вищезазначених таблицях і рисунках, Німеччина має один з найнижчих відсотків фінансування освіти у відношенні

до ВВП, найбільшу кількість університетів у рейтингу QS та найбільший валовий ВВП серед досліджуваних Європейських країн. Відповідно близькі до українських показників країни, зокрема Словенія, мають близькі показники рейтингових університетів, проте та сама Словенія має значно вищий ВВП на душу населення і входить до 25-ти країн-лідерів за індексом інтелектуального капіталу.

Таблиця 2

Intellectual Capital Index Ranking 2023 25 країн-лідерів у рейтингу та Україна

Рейтинг	Країна	Значення	Рейтинг	Країна	Значення
1	Південна Корея	75.2	14	Норвегія	60.4
2	Сінгапур	68.9	15	Нідерланди	59.9
3	Китай	68.8	16	Австрія	59.6
4	Японія	68.6	17	Бельгія	59.1
5	Об'єднане Королівство	65.2	18	Португалія	58.8
6	Німеччина	65.2	19	Туреччина	58.6
7	США	64.6	20	Італія	57.4
8	Швейцарія	63.6	21	Канада	55.7
9	Ізраїль	61.8	22	Ісландія	55.3
10	Франція	61.6	23	Чеська Республіка	55.2
11	Фінляндія	61.4	24	Таїланд	55.1
12	Швеція	60.7	25	Словенія	55.0
13	Данія	60.5	77	Україна	41.2

Джерело: розроблено авторами.

За Індексом людського розвитку, який враховує також рівень грамотності та освіченості (табл. 3), відповідно Німеччина має одні з найвищих показників, а саме: 7 місце у рейтингу, Словенія – 22, а Україна – 100 місце.

Таблиця 3

Рейтинг країн за Індексом людського розвитку (HDI) серед 193 країн

Місце	Країна	HDI	Місце	Країна	HDI
1	Швейцарія	0,967	32	Чехія	0,895
2	Норвегія	0,966	33	Греція	0,893
5	Данія	0,952	36	Польща	0,881
6	Швеція	0,952	37	Латвія	0,879
7	Німеччина	0,95	38	Литва	0,879
8	Ірландія	0,95	39	Хорватія	0,878
10	Нідерланди	0,946	42	Португалія	0,874
11	Австралія	0,946	45	Словаччина	0,855
12	Фінляндія	0,942	47	Угорщина	0,851
13	Бельгія	0,942	53	Румунія	0,827
14	Ліхтенштейн	0,942	65	Сербія	0,805

продовження таблиці 3

21	Люксембург	0,927	70	Болгарія	0,799
22	Словенія	0,926	74	Албанія	0,789
27	Іспанія	0,911	80	Боснія і Герцеговина	0,779
28	Франція	0,91	84	Північна Македонія	0,765
30	Італія	0,906	86	Молдова	0,763
31	Естонія	0,899	100	Україна	0,734

Джерело: розроблено авторами.

Державні витрати на освіту в країнах Європи з 2012 по 2020 р. у % до ВВП. Відповідно серед досліджуваних країн Німеччина за роки має незначне зростання витрат на освіту, а Словенія навпаки – спадання.

Таблиця 4

Державні витрати на освіту за рівнем освіти та програмною спрямованістю – у % ВВП (за останніми даними Всесвітнього банку)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Болгарія	3,68	4,06	4,22	3,93	3,86	4,09	4,05	4,20	4,50
Чехія	4,33	3,95	3,84	3,79	3,56	3,77	4,23	4,50	4,67
Данія	:	:	:	:	6,96	6,60	6,49	6,36	6,86
Німеччина	4,64	4,61	4,57	4,52	4,50	4,51	4,59	4,70	5,12
Ірландія	6,16	5,32	4,92	3,77	:	:	:	:	:
Греція	3,64	3,58	3,62	3,68	:	3,41	3,60	3,59	:
Іспанія	4,34	4,18	4,15	4,16	4,10	4,07	4,03	4,08	4,72
Франція	5,46	5,51	5,52	5,47	5,42	5,45	5,41	5,35	5,66
Хорватія	:	:	:	:	3,84	:	:	3,92	3,80
Італія	4,08	4,16	4,08	4,10	3,82	4,04	4,26	4,10	4,44
Кіпр	6,06	6,14	6,12	6,17	6,02	5,77	5,49	5,24	5,67
Латвія	6,59	4,91	5,28	5,33	4,72	4,40	4,25	4,43	4,63
Литва	4,83	:	4,37	4,12	3,88	3,67	3,73	3,80	4,32
Люксембург	4,39	:	4,00	3,90	3,59	3,57	3,46	3,72	3,84
Угорщина	4,07	3,98	:	4,26	4,46	4,18	4,07	3,90	3,83
Мальта	5,31	5,60	5,09	4,89	4,75	4,32	4,64	4,59	5,25
Нідерланди	5,89	5,59	5,53	5,40	5,48	5,18	5,36	5,16	5,42
Австрія	5,62	5,49	5,40	5,43	5,38	5,25	5,11	4,71	5,43
Польща	4,91	4,94	4,91	4,81	4,63	4,56	4,62	4,67	4,85
Португалія	:	5,20	5,04	4,79	4,69	4,90	4,59	4,61	4,85
Румунія	2,64	2,67	2,75	2,72	2,58	2,69	2,82	3,16	3,14
Словенія	5,44	5,12	4,99	4,64	4,51	4,48	4,64	4,61	5,06
Словаччина	:	4,01	4,09	4,59	3,89	3,94	3,98	4,29	4,76
Фінляндія	:	:	6,81	6,75	6,55	6,06	5,93	6,06	6,27

продовження таблиці 4

Швеція	7,38	7,17	7,14	7,05	7,13	7,06	7,18	7,06	7,34
Ісландія	7,24	6,84	6,98	6,84	6,51	6,60	6,61	6,54	7,33
Норвегія	:	6,45	6,64	6,72	7,01	6,94	6,84	7,09	7,48
Швейцарія	:	:	5,01	5,08	5,03	5,05	4,77	:	5,19
Об'єднане Королівство	:	5,89	5,85	5,68	5,40	5,36	5,16	5,21	:
Сербія	:	:	:	3,84	:	3,59	:	:	:
Туреччина	:	:	:	:	4,66	4,35	4,29	4,44	4,01

Джерело: розроблено авторами.

Відповідно до офіційних звітів про виконання паспортів бюджетних програм МОНу в Україні витрати на Вищу освіту на одного здобувача вищої освіти з 2012 по 2023 р. у середньому становлять 42236 грн. Відповідно до 2022 р. простежується динаміка зростання витрат на Вищу освіту з об'єктивних причин. Однак у 2023 р. зафіксовано скорочення, що зумовлено спрямуванням державного бюджету на потреби оборонної промисловості.

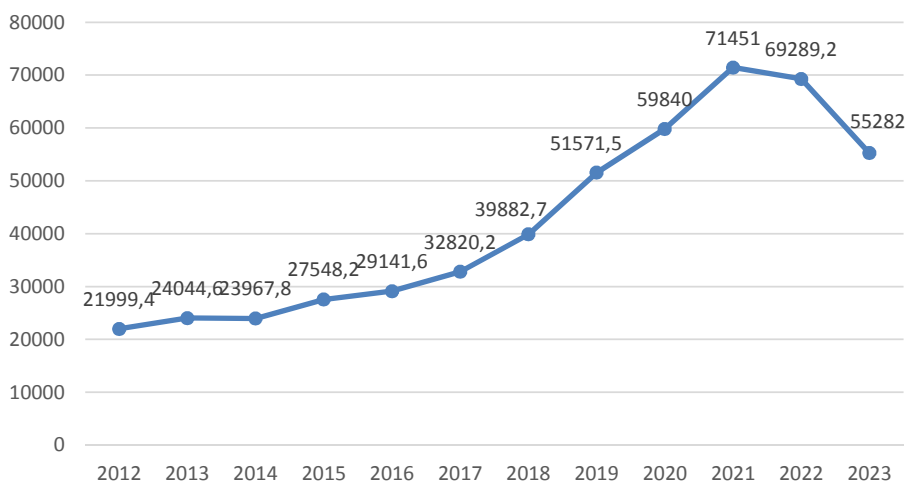

Рис. 5. Середні витрати на 1 студента в Україні згідно зі звітом про виконання паспорта бюджетної програми з 2012 по 2023 рр.

Джерело: розроблено авторами.

Відповідно до останнього звіту QS World University Rankings 8 українських ЗВО потрапили до рейтингових списків у 2022 р., 6 ЗВО – протягом 2014–2021 рр. [8]. Отже, зростання витрат на одного здобувача вищої освіти забезпечило збільшення кількості університетів, які обліковуються рейтингом QS.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Згідно з проведеним аналізом, Україна забезпечує у відсотковому вираженні до ВВП один з найбільш високих рівнів фінансування освіти, який вищий за показник у Німеччині. За оглядом основних макроекономічних показників та індексів виявлено: чим більший

реальний обсяг фінансування вищої освіти, тим вище у рейтингах ключових індексів інтелектуального капіталу та індексу людського розвитку знаходяться країни й мають потенціал розвитку своєї економіки. Відповідно, хто може більше вкладати, краще зростає і має вищі показники як ВВП, так і ВВП на душу населення.

Отже, в перспективі виникає необхідність дослідити, якою саме має бути відсоткова ставка фінансування вищої освіти і яким саме має бути розмір фінансування одного здобувача вищої освіти, аби забезпечити лідерські позиції за зростання ВВП у майбутньому як для України, так і для інших країн Європи.

Перспективами подальших досліджень є оцінювання ефективності витрат на вищу освіту для абітурієнтів і держави в динаміці та інвестиційна оцінка залежно від моделей фінансування вищої освіти.

Література.

1. Pastor, J. M., Peraita, C., Serrano, L., & Soler, Á. (2018). Higher education institutions, economic growth and GDP per capita in European Union countries. *European Planning Studies*, 26(8), 1616–1637. URL: <https://doi.org/10.1080/09654313.2018.1480707>
2. Sudmant, W. (2009). The economic impact of the University of British Columbia. Planning and Institutional Research, UBC. Vancouver: University of British Columbia. URL: https://president.ubc.ca/files/2013/02/economic_impact_2009.pdf
3. Schubert, T., & Kroll, H. (2014). Universities' effects on regional GDP and unemployment: The case of Germany. *Papers in Regional Science*, 95(3), 467–489. URL: <https://doi.org/10.1111/pirs.12150>
4. Hryhorash, O., Bocharov, D., Bondar, A., Zhuravka, O., Mordan, Y., & Teslenko, T. (2022b). THE EFFICIENCY OF INDIVIDUAL AND PUBLIC SPENDING ON HIGHER EDUCATION IN OECD COUNTRIES AND IN UKRAINE. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 5(46), 453–462. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3909>
5. Україна піднялася на 14 позицій в Індексі людського розвитку – Держзовнішінформ ДП. (2021, 4 січня). Держзовнішінформ ДП. URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/ukrayina-pidnyalasya-na-14-pozytsij-v-indeksi-lyudskogo-rozvytku/>
6. *Country Insights | Human Development Reports*. (б. д.). Home | Human Development Reports. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks>
7. (б. д.-b). Language selection | European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en&fbclid=IwAR0h3igDK8a47kHWuE65x-kJmc5ogKMdJsoS7ROAxIQLd8daYg-OWixkyog
8. Solodovnikov, S. (2023). Tendencies and prerequisites of higher education image formation of institutions in the modern market environment. *Visnik Sums'kogo derzhavnogo universitetu*, (4), 26–36. URL: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2023.4-03>
9. Інвестиції в освіту в країнах Європи » Профспілка працівників освіти і науки України. (б. д.). Профспілка працівників освіти і науки України. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9282-investycii-v-osvitu-v-krainakh-yevropy.html>
10. Відшкодування коштів при повторному вступі на навчання за рахунок державного бюджету у 2023 році! | Департамент економіки та фінансів. (б. д.). Департамент економіки та фінансів | КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: <https://def.kpi.ua/node/1777>

11. Sotnyk, I., Zavrzhnyi, K., Kasianenko, V., Roubik H. & Sidorov O. (2020). Investment Management of Business Digital Innovations. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 95–109. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-07>
12. Hammou, I., Aboudou, S., & Makloul, Y. (2020). Social Media and Intangible Cultural Heritage for Digital Marketing Communication: Case of Marrakech Crafts. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 121–127. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-09>
13. Mihalcova, B., Gallo, P., & Lukac., J. (2020). Management of Innovations in Finance Education: Cluster Analysis for OECD Countries. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 235–244. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-19>
14. Pudryk, D., Kwilinski, A., Lyulyov, O., & Pimonenko, T. (2023). Towards Achieving Sustainable Development: Interactions between Migration and Education. *Forum Scientiae Oeconomia*, 11(1), 113–132. URL: https://doi.org/10.23762/FSO_VOL11_NO1_6
15. Kwilinski A., Lyulyov O., Pimonenko T., Pudryk D. (2024). Competitiveness of higher education systems: Exploring the role of migration flow. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*. 8(2), 2839. URL: <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i2.2839>
16. Dong, Z., Wu, L., Chen, Y., Lyulyov, O., & Pimonenko, T. (2022). Intergenerational Transmission of Obesity: Role of Education and Income. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 15931. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph192315931>

References.

1. Pastor, J. M., Peraita, C., Serrano, L., & Soler, Á. (2018). Higher education institutions, economic growth and GDP per capita in European Union countries. *European Planning Studies*, 26(8), 1616–1637. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09654313.2018.1480707> [in English].
2. Sudmant, W. (2009). The economic impact of the University of British Columbia. Planning and Institutional Research, UBC. Vancouver: University of British Columbia. Retrieved from https://president.ubc.ca/files/2013/02/economic_impact_2009.pdf [in English].
3. Schubert, T., & Kroll, H. (2014). Universities' effects on regional GDP and unemployment: The case of Germany. *Papers in Regional Science*, 95(3), 467–489. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/pirs.12150> [in English].
4. Hryhorash, O., Bocharov, D., Bondar, A., Zhuravka, O., Mordan, Y., & Teslenko, T. (2022b). THE EFFICIENCY OF INDIVIDUAL AND PUBLIC SPENDING ON HIGHER EDUCATION IN OECD COUNTRIES AND IN UKRAINE. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 5(46), 453–462. Retrieved from <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3909> [in English].
5. *Ukraina pidnialasia na 14 pozytsii v Indeksi liudskoho rozvytku - Derzhzovnishinform DP. (2021, 4 sichnia). Derzhzovnishinform DP.* Retrieved from <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/ukrayina-pidnyalasya-na-14-pozytsij-v-indeksi-lyudskogo-rozvytku/> [in Ukrainian].
6. *Country Insights | Human Development Reports.* (б. д.). Home | Human Development Reports. Retrieved from <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks> [in English].

-
7. (б. д.-б). Language selection | European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en&fbclid=IwAR0h3igDK8a47kHWuE65x-kJmc5ogKmdJsoS7ROAxIQLd8daYg-OWixkyog [in English].
  8. Solodovnikov, S. (2023). Tendencies and prerequisites of higher education image formation of institutions in the modern market environment. *Visnik Sums'kogo derzavnogo universitetu*, (4), 26–36. Retrieved from <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2023.4-03> [in English].
  9. Investytsii v osvitu v krainakh Yevropy » Profspilka pratsivnykiv osvity i nauky Ukrainy. (b. d.). Profspilka pratsivnykiv osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from <https://pon.org.ua/novyny/9282-investycii-v-osvitu-v-krainakh-yevropy.html> [in Ukrainian].
  10. Vidshkoduvannia koshtiv pry povtornomu vstupi na navchannia za rakhunok derzhavnogo biudzhetu u 2023 rotsi! | Departament ekonomiky ta finansiv. (b. d.). Departament ekonomiky ta finansiv | KPI im. Ihoria Sikorskoho. Retrieved from <https://def.kpi.ua/node/1777> [in Ukrainian].
  11. Sotnyk, I., Zavrzhnyi, K., Kasianenko, V., Roubik H. & Sidorov O. (2020). Investment Management of Business Digital Innovations. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 95-109. Retrieved from <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-07> [in English].
  12. Hammou, I., Aboudou, S., & Makloul, Y. (2020). Social Media and Intangible Cultural Heritage for Digital Marketing Communication: Case of Marrakech Crafts. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 121-127. Retrieved from <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-09> [in English].
  13. Mihalcova, B., Gallo, P., & Lukac., J. (2020). Management of Innovations in Finance Education: Cluster Analysis for OECD Countries. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 235-244. Retrieved from <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-19> [in English].
  14. Pudryk, D., Kwilinski, A., Lyulyov, O., & Pimonenko, T. (2023). Towards Achieving Sustainable Development: Interactions between Migration and Education. *Forum Scientiae Oeconomia*, 11(1), 113–132. Retrieved from https://doi.org/10.23762/FSO_VOL11_NO1_6 [in English].
  15. Kwilinski A., Lyulyov O., Pimonenko T., Pudryk D. (2024). Competitiveness of higher education systems: Exploring the role of migration flow. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*. 8(2), 2839. Retrieved from <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i2.2839> [in English].
  16. Dong, Z., Wu, L., Chen, Y., Lyulyov, O., & Pimonenko, T. (2022). Intergenerational Transmission of Obesity: Role of Education and Income. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19,15931. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/ijerph192315931> [in English].

Статтю отримано 07 травня 2024 р.

Article received March 07, 2024.